

Onun şiiirsel ruhu yüzüne, görünümüne yansımıştı

Yazan: Dr. SERİYYE GENCELİYEVA TAMER

Vagif Samedoğlu:
*Azerbaycan Halk Şairi.
Azadlık mücadelesinin azat
yürekli sesi... Konservatuvar öğre-
nimi görmüş, caza gönül vermiş
bir müzisyen; anadiline aşık bir ay-
dın, vatan sevgisinden aldığı coşkuyla kâh Azad-
lık Meydanı'nın yüreklendirici sesi olmuş,
kâh parlamentoda bir milletvekili olarak
mücadele vermiş bir kişilik, ille de bir
şair, bir gönül adamı... Azerbaycan'da
halk tarafından; önce kimileri unutulmaz
şarkılara dönüşen şiirleri, sahne oyunları
ile tanındı. Sonrasında, Azadlık Meyda-
nı'nda en zor günlerde halkın yanında
olarak ve günlerce halkını azadlık yolunda
yüreklendiren cesur konuşmalar yaparak
halk tarafından tanınmanın ötesinde,
sevildi. Sovyet rejiminin kalıba soka-
madığı Vagif, şiirlerini siparişle değil,
yüreğinden gelen coşkuyla yazarak, zama-
nın değil, halkın şairi oldu.*

Vagif
Samedoğlu
Nazım Hikmet'le
3 Görüşmesini
Anlatıyor.

Vagif Samedoğlu

*110'uncu doğum
günü'nde
Büyük şairimiz
Nazım Hikmet'in
anısına...*
Bütün Dünya

Nazım Hikmet
(15 Ocak 1902 - 3 Haziran 1963)

Samed Vurgun - Nazım Hikmet

Şair bir babanın oğlu olan Vagif, bu sayede zamanın en ünlü şairleriyle birarada olmak şansına erişmişse de, geçen günler gösterdi ki, bütün bu ünlü şairler de Vagif'le birarada olma şansını yaşamışlardır. Vagif Samedoğlu bir şairin oğlu olmasına karşın, kendi özgün biçimini yaratmıştır.

Özgün ve özgür ruhuyla, azadlık, ölüm, dünya, tanrı ile söyleşi gibi felsefi kavramlar üzerine şiirleri "sovyet imparatorluğu" döneminde basılıp yayınlanmamıştır. İlk şiir kitabı Men Buradayım İlahi (Ben Buradayım Tanrım) ancak 1996 yılında basılabilmektedir.

Vagif Samedoğlu'nun Ben Buradayım Tanrım adlı şiir kitabı, Arif Acaloğlu'nun çevirisiyle Kömen Yayınları'nca Türkiye'de yayımlanmıştır.

Değerli Azerbaycan halk şairi Vagif Samedoğlu, destansı anlatımıyla Bütün Dünya okurları için Bakü'den kaleme aldı.

İşte vatansever bir yüreğin, vatansever bir yüreği anlattığı o yazı:

Nazım Hikmet'le 3 görüşme

Nazım Hikmet'i ilk kez 18 yaşında gördüm. 1957 yılının sonbaharında Bakü'ye geldiğinde, b

abam Samed Vurgun (1) yaşamını yitireli bir yıldan fazla olmuştu. Samed Vurgun 27 Mayıs 1956'da vefat ettiğinde, hastalığı nedeniyle cenazesine katılamadığı için -halen Samed Vurgun'un ev müzesinde saklanan- şu telgrafi göndermişti:

Samed Vurgun kardeş Türk dillerimizin büyük şairi, dillerimiz yaşadıkça, ölümsüz yaşayacaktır.

Nazım Hikmet 30 yıldan sonra yine Bakü'ye gelmiş bulunuyordu. Bakü de, Nazım'ı sevenler de O'nu çok özlemişti. Bütün Azerbaycan'da sevenleri çoktu. Bu sevgi sadece onun

kendine, gurbette olan şaire değil, aynı zamanda Türk halkına olan büyük sevgi, saygı ve özlemin simgesiydi.

Nazım'ın Bakü'ye gelişi nedeniyle çok zengin bir program hazırlanmıştı:

Öğrencilerle, öğretmenlerle, gazetecilerle, şair ve yazarlarla görüşmeler, tiyatro gösterimleri, Samed Vurgun'un mezarını ziyaret ve onun evinde aile üyeleriyle görüşme.

Biz o günlerde Samed Vurgun'un şimdi müzeye çevrilmiş olan evinde

rencisiydim. Sevgili konuğumuza F. Chopin'in '3. Mimajör Etüdü'nü çaldım. Beni kucakladı ve sordu:

Üzeyir Hacıbeyli'yi mi yoksa Gara Garayev'i mi çok seversin?(2)

“İkisini de” diye yanıt verdim.

“Kendini ve toprağını sev” dedi. Hiç beklemediğim, bugüne dek aklımda soru işareti olarak kalan bir söz...

Bizde konuk olduğu süre boyunca defalarca şu sözü tekrar etti:

Kendi dilinizde konuşun. Dilinizi

Bizde konuk olduğu süre boyunca defalarca şu sözü tekrar etti: Kendi dilinizde konuşun. Dilinizi koruyun. Azerbaycan Türkçesi temizdir, saftır, şirindir.

oturuyorduk. Dairemiz 3. kattaydı. Bina asansörsüz ve katlar çok yüksekti. Buna bir de Nazım'ın sağlık koşulları eklenince çok zorlanmasına karşın, her katta yerleştirilen koltuklarda soluklanırken her solukta “ah Samed” diyerek evimize çıktı. O'nun şık giyimi; kadife kasketi, yumuşak makose-ni, gri renkli hafif paltosu, boynunda serbest düğümlenmiş ipek fuları, ben ve kardeşim Yusuf'i -Bakü'nün moda takipçilerini- hayran bırakmıştı. Nazım, güzel, zevkli, avrupalı giyimi çok severdi.

Aziz konuğun gelişi onuruna annem Haver Hanım, özel hazırlıklar yapmıştı. Nazım Hikmet kendisine gösterilen saygıdan çok memnun olduğunu saklamıyordu. Ben o zaman Azerbaycan Devlet Konservatuarı'nda 2. sınıf öğ-

koruyun. Azerbaycan Türkçesi temizdir, saftır, şirindir. Teybi açarak birşeyler söylemesini rica ettik. Derin bir soluk alarak şunları söyledi:

Kardeşim Samed! Evine geldim. Beni, sen varmışsın gibi karşıladılar. Hatırlıyor musun, Moskova'da sana bir şiir okumuştum. Şimdi aynı şiiri seninkilere okuyorum:

Karşı yalı memleket.

Haykırıyorum Varna'dan

İşitiyor musun Memet?

Karadeniz akıyor,

akıyor durmadan.

Deli hasret, deli hasret...

Oğlum, sana sesleniyorum,

işitiyor musun Memet?

Nazım Hikmet'in, Azerbaycan'ın bilim, edebiyat, müzik alanındaki önemli şahsiyetlerle yakın ilişkileri

olmuştur. Bu ilişkiler bazıları ile sağlam dostluklara dönüşmüştür. Samed Vurgun ile olduğu gibi. Benim babam da komünistti, Nazım Hikmet de. Oysa onların görüşmeleri komünist şair görüşmeleri değil, iki Türk şairin buluşmasıydı. Hangi konularda konuştuklarını bilmiyorum. Ancak kuşum yok ki, vatan sevgisi, vatan hasreti, anadilin korunmasının gerekliliği ve benzeri konular onların sohbetlerini dolduruyordu. Nazım Hikmet Bakü'de eski ve yeni dostlar arasında sevgi, heyecan, alkış dolu günler yaşasa da, Samed'in yokluğunu daha da derinden hissediyordu. Yaşadığı duyguları daha Bakü'deyken şiirsel düşüncelerle ifade etmişti:

*Nihayet şehrine gelebildim,
ama geç kaldım Samet,
Görüşemedik.*

*Bir ölüm boyu geç kaldım.
Teypteki sesini dinlemek*

istemedim, Samet!

*Ölülerin, büsbütün ölmeden
resimlerine bakamam.*

*Ama gün gelecek,
ayıracağım Samet!*

*Saygılı hatıralar dünyasına
gireceksin.*

*Kabrinin üstüne çiçek de
koyabileceğim gözüm*

yaşarmadan.

Sonra, gün gelecek,

*senin başından geçen iş
benim de başımdan geçecek,*

Samet!

Bakü'den döndükten sonraysa şöyle yazmıştı Nazım:

Şairim. Şairlere saygı gösterilen,

sevgi duyulan ülkelerden birinde, Azerbaycan'dayım. Azerbaycanlıların kendi şairlerini, romancılarını, yazarlarını ne kadar sevdiğini gözlerimle gördüm. Ben burada, nereye gittiysem Samed'le karşılaştım. Her kentte, her köyde, her okulda, her klüpte, petrol kuyularının yanında, pamuk tarlalarında, her evde Samed'le yüzyüze geldim. Her sofrada kadehimi onun kadehi ile tokuşturdum. Her narı, her salkımı Samed'le bölüştüm. Halkla görüşmelerimde Süleyman Rüstem'le, Mehdi Hüseyin'le, Resul Rıza ile birlikte Samed de bana bu akıllı, hem de çok akıllı, çok ışıklı ve biraz da masum gözleri ile gülümsedi.

Benim Nazım Hikmet'le ikinci görüşmem 1960 yılında oldu. O, Bakü'ye kardeşim Yusif'in düğününe katılmak için gelmişti. Yusif, Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'nde okuduğu zaman babam onu Nazım Hikmet'le tanıştırmıştı. Sohbet sırasında Nazım Hikmet Yusif'e yazılarını hangi adla yazacağını sordu. Yusif'in "Yusif Vekilov" yanıtı üzerine, "o zaman herkes zannedecek ki, Rus'sun. Öyleyse, babanın adını kendine lakap olarak al, Yusif Samedoğlu ol".

Sonraları, ben de oldum "Vagif Samedoğlu".

Nazım Hikmet'le üçüncü görüşmem Moskova'da oldu, 1963 yılı kırışında. Ben Moskova Konservatuarı'nda stajyerken.

Moskova Konservatuarı'nda Türk

Ona temkinli olması söylendiğinde, “Türkiye hapisanesinde yatmışım, sovyet hapisanesinde de yatarım.” diye karşılık veriyordu.

bestekarları Adnan Saygun ve Ulvi Cemal Erkin'in eserlerinden oluşan bir konser düzenlenmişti. Unutulmaz Niyazi'nin(3) yönetiminde. Fuayedde Nazım Hikmet ve yardımcısı Ekber Babayev'i gördüm. Sohbeta yeni başlamıştık ki bir grup Rus aydını Nazım'a yaklaştı ve birşeyler konuşmaya başladılar. Bu sırada Ekber Babayev, bana yavaşa, Nazım'la Saygun'un denizcilik okulunda birlikte okuduklarını ve çocukluk arkadaşı olduklarını söyledi. Konser başladı. Önce Saygun'un bir eseri seslendirildi. Sonra, Erkin'in “Piyano ve orkestra için 3. konçertosu”nu piyanist İ. Juk seslendirdi.

Juk bu eseri üç günde öğrenmişti. Konser çok başarılıydı. Konserden sonra sahne arkasına, Niyazi'yi kutlamaya gittim. “Yüreğimiz dağa döndü Maestro” dedim.

Kendine özgü azimle Maestro yanıtladı:

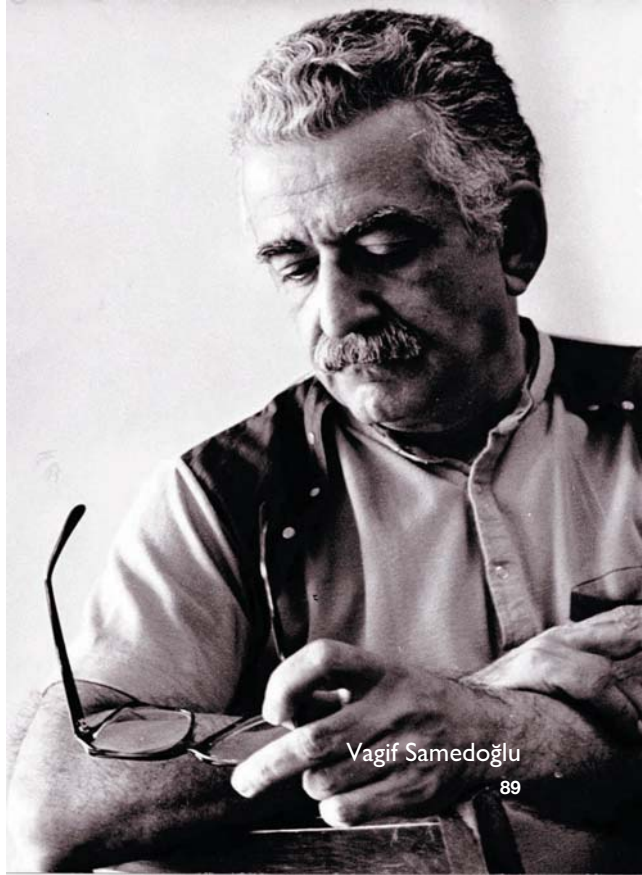
Ya sen Niyazi'yi ne zannetmiştin! Niyazi beni Türkiye Büyükelçisi, Türk diplomatlar ve elbette Saygun ve Erkin ile tanıştırdı.

Bu sırada unutamaya çağım bir olay yaşandı. Nazım Hikmet odaya girdi

ve vakur duruşuyla, hiç kimseye bakmadan Niyazi'ye yaklaştı. Onu kucaklayıp kutladıktan sonra bana “gel gidelim” dedi.

Ben onunla gitmek istediğimde Türkiye Büyükelçisi dedi ki, “Saygun, sen niçin okul arkadaşınla selamlaşmıyorsun?”

Saygun ve Nazım sanki bunu bekliyorlarmış gibi birbirlerine sarıldılar ve ben Türk diplomat eşlerinin, için

Vagif Samedoğlu

için ağlamalarına tanık oldum. Sonra Nazım Hikmet, Ekber Babayev ve ben konservatuardan çıkarak Gertsen Sokağı'ndan aşağı Karl Marks Prospekti'ne dönüp Nasyonal Restoranı'na gittik. Nazım bizi akşam yemeğine götürüyordu. Yol boyunca yanımızdan geçen her bir kızın ve kadının gözleriyle onu nasıl yolcu ettiklerine tanık oldum. 60 yaşında olsa da o, dikkat merkezinde idi. Geçen yılların azabı, eziyeti, kederli yaşantıları onu daha ışıklı, cazibeli kılmıştı sanki.

Nazım'la konuşmak, onu dinlemek çok ilginçti. O, derin felsefi birikimi olan, özgür düşünceli bir kişilikti. Bazan, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmiyordu. Komünizm yönetimine inancını yitirdiğini ve asıl sosyalizmi İsveç'te gördüğünü söylediği gibi. O'na temkinli olması söylendiğinde, "Türkiye hapisanesinde yatmışım, sovyet hapisanesinde de yatarım." diye karşılık veriyordu.

Onun şiiri de kendisi gibi açık ve güzeldir. Eğer Türk olmasaydı, komünist olmasaydı, Nobel Ödülü'nü alırdı.

Sonra, onun ani ölüm haberi... Sarsıcı haber... Ancak, Nazım ölümden korkmuyordu, denebilir ki, dünyaya geldiği günden itibaren.

Bu onun sözüdür:

"Ne ölümden korkmak ayıp, ne de düşünmek ölümü."

O, ölüme meydan okudu, hem talihiyle, hem sürdürdüğü yaşamla, hem de yaratıcılığıyla. Buna müdrikler kadirdi ancak... Moskova'da heykel-

traş Sidur'un atelyesinde Nazım'ın mezartaşının nasıl olacağı üzerinde konuşulurken, yakın arkadaşı Resul Rıza(4) "Mezar üstünde yalnız ayak izleri olsun, 'bu dünyadan bir Nazım geçti' duygusu uyandırsın." dedi.

Böyle de yaptılar. O zaman bir şiir yazdım:

*Mezarımın başucuna
ne mezar taşı koyun,
ne de heykel...*

*Bir çift ayakkabı bırakın,
ayağı yalın olan giyip gitsin...*

Uzun süre O'nun parlak, yakışıklı, nurlu yüzü hayalimden çıkmadı. Bu duygularla 1963 yılında ona ithafen bir şiir yazdım:

*Ölende neçe yaşın var idi ?
Neçe kış, neçe bahar görmüştün?*

*Ölende, kimin saman sarısı
saçlarının kokusunu içtittin?*

*Toprağını gördün mü gözlerini
yumanda?*

*Mavi gözlerinin seması indi yoh.
Gece çöktü gözlerinin semasında.*

*Neçe ulduz söndü mavi gözlerinin
kapanmış gecesinde?*

*Işığt bize heç bir vaht çatmayacak
ulduzlar...*

*Ölende neçe yaşın var idi senin?
Yohsa hele doğulmamış mıydın?*

(neçe: kaç, ulduz: yıldız, heç bir vaht: hiçbir zaman, çatmayacak: erişmeyecek, hele doğulmamış mıydın?: henüz doğmamış mıydın?)

Daha sonra, "Divin Nağılı (Devin Masalı)" adlı şiirimi Nazım Hikmet'e adadım. Yeryüzünde az insan vardır ki, işini, sanatını dış görünüşünden söylemek mümkün olabilsin. Nazım

Hikmet, öyle nadir kişiliklerdendir ki, onun şiirsel ruhu, yüzüne, görünümüne yansımıştı.

Bu yazımla ben, yeniden Nazım'lı anılarımı yaşadım. Nazım Hikmet'le çok az görüşebildiğim için üzgünüm. Bir de, hâlâ pişmanım, neden ona şiir yazdığımı söylemedim. O beni hep, Samed Vurgun'un oğlu ve müzisyen olarak bildi."

Oysa, yukarıdaki satırları Vagif Samedoğlu'ndan dinledikten sonra hissediyorum ki, altına defnedilmeyi vasiyet ettiği söğüdün yaprakları, sonsuza dek fısıldayacak Nazım'a, yadına salacaktır Vagif'in bu pişmanlığını...•

(1) Samed Vurgun: 1906-1956 yılları arasında yaşamış, Azerbaycan'ın ilk Halk Şairi. Yazdığı şiir ve oyunlarda Azerbaycan Türkçesi'ni Arap ve Fars sözcüklerinden arındırarak, halkın anlayacağı duru bir dil ortaya koymuştur. Bugün Azerbaycan'da yediden

yetmiş herkesin ezbere bildiği, "El bilir ki sen menimsen, / Yurdum, yuvam, meskenimsen. / Anam doğma vetenimsen. / Ayrılar mı gönül candan. / Azerbaycan, Azerbaycan." dizelerinin şairi, her zaman gönüllerde yaşamaktadır.

(2) Üzeyir Hacıbeyli: 1885-1948 yılları arasında yaşamış Azerbaycan bestecisi. Azerbaycan Ulusal Marşı'nın bestecisi. 1908 yılında "Leyli ve Mecnun" adlı opera eserini bestelemiş ve bu eseri "doğu" nun ilk operası olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye'de "Arşın Mal Alan" opereti ile tanınmıştır.

Gara Garayev: 1918-1982 yılları arasında yaşamış Azerbaycan bestecisi. Üzeyir Hacıbeyli'nin öğrencisi. Ulusal müzik ile klasik müziği sentezleyerek Azerbaycan müzik dünyasına özgün besteler kazandırmıştır.

(3) Niyazi Hacıbeyov: 1912-1984 yılları arasında yaşamış Azerbaycanlı orkestra şefi ve besteci. Ünlü senfonik eserleri de olmasına karşın, dünyada "Maestro Niyazi" olarak tanınmıştır.

(4) Resul Rıza: 1910-1981 yılları arasında yaşamış Azerbaycan Halk Şairi.

Nazım Hikmet'in bir anısı

Nazım Hikmet'in Bursa Cezaevi'nde tutsaklık günleri. Koşuş arkadaşlarını okuma yazmaya yönlendiren Nazım, aynı zamanda cezaevi yönetimine de yardım etmektedir. Cezaevi denetimine Adalet Bakanlığı'ndan bir müfettiş gelir. Denetim yaptıktan sonra müdüre:

"Nazım da buradaymış, çağır da görelim nasıl biridir?" der. Nazım'ı odaya getirirler. Müdür koltuğuna iyice kurulan müfettiş Nazım'ı tepeden tırnağa süzer ve "Demek Nazım sizsiniz" der. Nazım'a oturması için yer göstermez. Kısa bir konuşma sonrası, "Gidebilirsiniz" der.

Nazım tam kapıdan çıkarken durur ve müfettişe: "Ömer Hayyam adını duyduunuz mu?" diye sorar. Müfettiş hemen atılır: "Kim duymamıştır ki Hayyam'ı!"

Nazım: "Hayyam zamanında İnan hükümdarı kimdi?" diye sorar. Müfettiş şaşırır. Nazım konuşmasını sürdürür, "Görüyorsunuz sanatçıyı anımsadınız ama hükümdarı anımsamadınız. Yıllar sonra beni dünya anımsayacak ama dönemin Adalet Bakanı'ni ve sizi kimse anımsamayacak" der çıkar.

Müfettiş yaptığı yanlışları, Nazım'ı geri çağırır ama Nazım koşuşunun yolunu tutmuştur. Sahi, o dönemin Adalet Bakanı kimdi?

